

פרולוג

קודם קפה, אחר כך... נראה

כוס החרס הביטה בשושנה מבעד לאותיותיה השחורות. עד לא מזמן
הן היו מעודדות אותה, מעלות חיוך עם היום החדש שהתחיל. אבל עכשיו
היא אינה רואה אותן, ואינה מתעניינת כלל בכוס שהנזל שבתוכה כבר
התקרר מזמן.

הבית דומם, שקט מדי וקר מדי למרות שהחורף עדיין לא התחיל.
ומאז שמנחם יצא ללמוד ולטפל באלף ואחד דברים שמעולם לא היה צריך
לטפל בהם, אין מי שישים לב אם היא טועמת משהו בכלל.

מבטה הבהה מתמקד באותיות השחורות המוטבעות על הספל

הלבן. רגע הן נראות ברורות, רגע הן מיטשטשות, נמוגות אל תוך הריקנות שמסביבה. המחשבות שלה נוהגות כך אף הן. מתערפלות, נטרפות, נאחזות בשברים שכנראה לא יתאחו לעולם.

הטלפון המושקע שעל השולחן מהבהב. היא בוהה בו באדישות. ישראל מתקשר שוב. מבקש לשמוע אותה סוף סוף אחרי ימים שלמים שבהם היא דוחה את השיחות שוב ושוב.

אבל לה אין כוח. וצריך הרבה ממנו בשביל לענות, להסביר ולגלות לעצמה ולכולם שעמדת הכוח שלה, המקום שבו תמיד היא היתה כתובת לחום ולתמיכה, נכבש ללא קרב. היום היא אבודה. היום היא כואבת. וזה הדבר האחרון שהיא רוצה שילדיה יחוו.

היא עוצמת עיניים לרגע. רואה אותם למולה. כל אחד מהם עסוק בשגרה שלו, בחיים שעזרה להם לבנות באהבה.

מאז שהופקדו בידיה כגוזלים רכים וכובשי לב, הם היו כל עולמה. למענם היתה מוכנה לוותר על הכול, אפילו על השלווה הכלכלית. מעולם לא הסכימה שיעזרו לה, שייקחו על עצמם חלק מהתשלומים, אפילו לא בימים הקשים ההם כשהעסק קרס בדממה כואבת, והשאיר אותה עם חובות עצומים.

מעולם גם לא הרגישה הקרבה בכך, רק אהבה גדולה שמאפשרת לעמוד בהכל.

אבל החובות נהגו בדרכם שלהם ונערמו לאט, בשקט.

יחד עם כל כוס שנשברה תחת החופה, עם כל שטר תנאים שנחתם בהתרגשות גדולה, גדלו העול והקושי, מוסיפים על מה שכבר היה מסובך ממילא.

היא ידעה שהיא לוקחת אחריות והתפללה לעמוד בכך בכבוד ובשמחה.

וד' עזה. שלח לה קידום בעבודה שאיפשר לה להמשיך לפרוע את החובות לאט אבל בטוח, מתוך תקווה שיום אחד הכל יסתדר. אבל עכשיו, כשהאפשרות להחזיר את התשלומים נסגרה יחד עם דלת המשרד שנטרקה אחריה, הכל נעשה מסובך, מותיר אותה אבודה וחסרת אונים.

היא נושכת שפתיים, מרגישה איך ההכרה במצב הקשה משתלטת על כל תא ותא בגופה. 'איך אפשר לעזוב את כולם וללכת?' היא חושבת בכאב. 'איך אסתדר אני רחוק כל כך מכל מי שהם כל עולמי?' היא נאנחת. קשה לה כל כך לעזוב את המקום הזה שבו השקיעה את רוב חייה ולנדוד לארץ זרה שאפילו את שפתה היא לא יודעת.

אבל אם זאת הדרך שמצא מנחם עבורם, כנראה לא תהיה ברירה. מבטה נודד אל החלון. הווילון השקוף מסנן פנימה אור חיוור, רך, שולח את מחשבותיה לבית השלו של בנה יחיאל. לשירי, הכלה היחידה שהביאה עימה דירה ונדוניה מכובדת, ומנגד נשארה בעולם לבדה.

חושבת על האישה העדינה הזו שאינה מדמינת כמה אחריות היא הפעילה אצלה. כמה רצון לעטוף אותה ולפצות על מה שאין. נזכרת בגעגוע כמה קל היה לאמץ אותה אל הלב ולקבל אותה כבת ממשי.

מה תעשה שירי כשהתמיכה והחום יעזבו אף הם, כשכולם עסוקים כל כך בקנים הפרטיים שלהם?

ואיך אפשר לספר לעיניים הרכות האלו על פרידה נוספת? האם שירי תבין? האם היא תצליח לראות את הדאגה שלה, את הכאב, בלי שתצטרך להגיד מילה?

מחשבה מהוססת חודרת פנימה אל הבליל הכואב: אולי הם יבואו איתנו? אם כן, זה יהיה מושלם. פתרון שיסיר לפחות את האבן הזאת מהלב. אבל, האם שירי תסכים? קשה לה להאמין. המחשבה החדשה מעוררת בה תקווה קטנה, מזערית. אם לא תהיה ברירה, היא תבקש את עזרתם. שירי אמנם צריכה זמן כדי לעכל דברים ולהתרגל אליהם, אבל בסוף היא באה. תמיד. היא שולחת יד וממששת את הכוס הצוננת, קמה להכין לה קפה חדש ואולי אפילו לשתות אותו.

הכל רחוק, מעומעם ומטושטש, והמסע ארוך וסבוך. לו ידעה היכן נמצאת התשובה והמרפא בשבילה, אולי היתה מצליחה להרים עיניים ואפילו לחייך.

את רואה כמה עושר יש בעולם, שירי? גם עכשיו,
כשהעלים נראים כמושימים, חסרי סיכוי ועלובי חיים, הם מקבלים
יופי מיוחד. הסתכלי על הצבעים שלהם. ראי איך הירוק הצהיב ואו
השחים, וכמה גוונים של חום, צהוב ורמוזים ירוקים יש כאן.

ראית פעם עלי שלכת בוערים? כשמגיע הסתיו, העולם נצבע
בצבעים חמים לקראת החורף הקר. את מצליחה לדמיין איך
להעביר את הפלא הזה אל הקנבס?

חשוון תשפ"ג

שביל הגישה היחיד היה מרוצף בעלי שלכת יפהפיים שאף אחד לא
טרח לגרוף, ומבעד לשכבה הפריכה הציצו אבני המדרכה האפרפרות. כמו
כל שנה בסתיו, האדימו עלי האדר הגדולים על זוג העצים הזקנים, ואור
השמש השוקעת שפגע בהם, הצית אותם בגוונים עזים של אש.

אבל אני כמובן לא ידעתי זאת. פסעתי לראשונה במקום הזה, מוקסמת,
שואפת לתוכי בעוגג את האוויר הסתווי הקריח. חציתי את החצר הרחבה

והדפתי את דלת הכניסה הגדולה.

המבנה היה שקט וקריה, וגם התריס הסוגר על דלפק המזכירות היה מוגף. כנראה תכף תגיע משמרת הערב לפתיחת הקורסים של סמסטר החורף במכון.

תמיד אהבתי שקט, וגם עכשיו התענגתי עליו. ידידי הטוב. תמיד הרגשתי נוח יותר להגיע לפני כולם, להכיר את המקום ואת המבנה, ולא ליפול לתוך מסת אנשים שהרבה יותר קשה לקרוא את המפה שלהם.

גם אחרי שעה, עדיין נשמר השקט. צעדי השקטים בזכות הנעליים השטוחות שנעלתי לא הפריעו אותו כשטיילתי בין המסדרונות הארוכים, סורקת את הכיתות הפתוחות. קודם לכן איתרתי את החדר המיועד לקורס שלי, את פינת הקפה שלא תהיה שימושית עבורי, וגם חדר קטן ריק מריהוט שאכלס פסנתר רוסי חום ונמוך. כשגיליתי אותו פשוט חייכתי. חיוך של ילד שגילה אוצר.

מפליא אותי שהפסנתר בכלל מושך אותי. הרי יש לי אחד כזה בבית. שחור ומבריק, וצליליו בהירים ועמוקים גם יחד.

אבל עברו כמעט שנתיים מאז ישבתי לידו ונהניתי באמת לפרוט עליו ולהרגיש את המוזיקה חודרת פנימה ומענגת את החושים.

ובכל זאת ניגשתי אליו. פתחתי את מכסה הקלידים, ואף הצצתי לתיבת התהודה. הוא היה נראה שמור וטוב. אבל את כיוון המיתרים לא רציתי לבדוק. הבניין דמם, ולא העזתי להפר את השקט עם שום צליל.

כבר מאוחר, הקורס עומד להתחיל. למרות שחשבתי שהסיוור המדוקדק הכיר לי את המבנה ואת מסדרונותיו, איתרתי את חדר ההרצאות רק לאחר סיבוב ארוך ומיותר.

החדר היה ריק עדיין. בהיסוס קל הנחתי את תיק העור האפור שלי על הכסא הראשון מול שולחן המרצה.

בחרתי את המקום מתוך הנחה שזהו השולחן האחרון שתלמידה מכל סוג תבחר לעצמה. "אם את לא יכולה לפטפט, לקשקש, לנהל את הבית דרך הטלפון, או פשוט להניח את הראש ולישון, אז אין לך שום סיבה לבחור

במקום שכזה", שחתי לאישה הדמיונית שתרצה לשבת לידי, "ותאמיני לי, שלא יהיה לך שווה לעשות את זה".

לבסוף, תם זמן החסד שלי עם עצמי. ממקומי הבטוח בינתיים, אני עוקבת במתח קל אחרי הבנות שנכנסות אל הכיתה בזו אחר זו, מצליחה לנשום רק כשהן מתיישבות הרחק, כל אחת במקום שלדעתן נוה להעביר בו יום לימודים במסגרת לימודי מקצוע לניתוח התנהגות. לבסוף מגיעה המרצה, משתיקה את המהומה ומרגיעה את נשימתי ואת נשמת.

המקום שלידי ריק עדיין. אף אחת לא בחרה מרצונה לשבת תחת אפה של המורה, אפילו אם עברו שנים רבות מימי בית הספר, והמרצה המצוחצחת בעלת הפנים הנעימות לא נראית כמתכוונת לגעור בנשים כבודות שהגיעו מרצונן לרכוש מקצוע.

אבל כנראה נשמתי לרווחה מוקדם מדי. איך לא חשבתי על כך שאצטרך להציג את עצמי בפני כולן?

מעניין לשמוע איך התקבצו לכאן נשים בכל גיל, ומה הביא אותן להשקיע זמן וכסף בדיוק בנקודת הזמן הזו. אחת אחת מספרות הנשים, כל אחת בדרכה שלה, על המסלול שעברה בדרך לכאן.

הן מספרות על התפקיד שלהן כמורות בכיתות מקדמות ובמוסדות חינוך מיוחד, כמטפלות שרוצות להעשיר את ארגז הכלים שלהן. יש כאן גם נשים שמבקשות שינוי ואתגר בחייהן עם תחום חדש ומסקרן. אבל הן לא רבות.

ככל שהתור מתקדם ומתקרב אלי אני מבינה עד כמה העובדה שאני כאן היא לא סטנדרטית. ואת הדקות הבאות אני מנצלת כדי לנסח כמה משפטים על עצמי, יודעת שלא ארגיש בנוח לספר את האמת כולה.

כשמגיע הזמן שלי לדבר, אני מספרת על חלום ישן שכנראה רק עכשיו הגיע זמנו ועל הרעב התמידי שלי ללמוד ולהבין תהליכים. אני מקצרת כמה שאפשר ונותנת לתור לעבור הלאה, אל היושבות מאחורי.

החלום והרעב לא היו מצליחים לדחוף אותי לכאן לבדם. יחיאל הוא זה שעודד אותי להירשם כשרק שמע שאני מתעניינת בנושא. באותו ערב,

כשהראיתי לו את הפרסום על הקורס, נזכרנו בשנים שבהן הייתי סייעת לימודית לילדת סי-פי מתוקה.

"קדימה שירי, אני חושב שהתחום הזה מתאים לכישורים שלך הרבה יותר מהתבוננות במילים שמישהו אחר כותב", הוא אמר ולא הסתיר את התקווה שלו שארצה משהו סוף סוף. "אחרי הכל, זהו התחום המקורי שלך אילולי הושיבה אותך הקורונה במערכת העיתון".

פזלתי אליו בעין מזהירה. התקופה ההיא זהו מוקש שאינני מוכנה לנטרל עדיין.

ובכל אופן, נרשמתי.

המחשבות גרמו לכמה פרטים לדלג על תאי מוחי כשהתור התקדם הלאה.

"אני גננת בגן שפה ותקשורת", אומרת אחת בשם אביגיל, "הייתי רוצה להתקדם או לפחות לקבל כלים נוספים לעבודה ולחיים".

אביגיל נראית בת גילי. פאה עד הכתף, לבושה בפשטות צנועה, בדיוק כמו הדרך שהיא מציגה את עצמה.

פשטות מדברת אלי. היא בהירה וישרה ואינה מסבכת כלום. ובכל אופן, אני משתיקה את הקולות המתעניינים האלו. נכון. כולן נחמדות וטובות, אבל אני באתי לכאן בשביל ללמוד.

מזיזה את המחשבות הצידה ומקשיבה. השיעור התחיל.

"אני חושב שמישהו לא בסדר אצל ההורים שלי", אומר יחיאל, מבטו המרוכז בוהה באריחים החלקים שמולו. דמותו הכפופה מדאגה נשקפת בהם, מטושטשת.

אמנם מאוחר מאד אפילו בשביל ארוחת לילה, אבל עדיין כל אחד משנינו ציפה כל היום לרגע הזה, ולא מוותר עליו. אני מניחה את מגש

הירקות ומנגבת את תחתיתו במגבת הקטנה שנחה מקופלת על השולחן. "מה גורם לך להגיע למסקנה הזו, יחיאל?" אני שואלת ומתיישבת גם.

"אבא שלי היה נשמע מוטרד היום כששוחחנו, ועם אמא לא הצלחתי לדבר", הוא מתאר תוך כדי שהוא טובל את מקל הגזר בגבינה ולועס אותו באיטיות. כאילו מנסה לעכל את חוסר הבהירות שחש בלעיסה יסודית של הירק הפריך.

"זה נשמע לך יותר מסתם יום עמוס שלא אפשר לה לדבר?" קרקור רעב מאיץ בי להתחיל לאכול, על אף שבאמת אני רוצה לשמוע קודם הכל. הוא מהנהן, דומם. ממשיך לכרסם ביסודיות מקלות גזר טבולים בגבינה.

"שוחחת עם אחים שלך?" אני מנסה להבין אם יש שותפים לדאגתו. "כן, ולכן אני מודאג. אני מבין שכבר כמה ימים זה המצב. אבא טרוד, ואמא שקטה מדי", קולו הנמוך מספר על דאגה שאינה אופיינית לו בדרך כלל ולכן היא מטרידה אותי גם. מאד.

"ובצי? איך היא משתלבת בסיפור הזה?" אני לא מצליחה להתאפק מלשאול. גיסה-יודעת-כל אינה יכולה להחמיץ אף יום בלי לדעת מה קורה עם אבא ואמא.

יחיאל מגחך: "בצי בכלל לא עונה".

כשגבותי מכווצות ממוחשבה, אני בוחשת בכוס תה הצמחים שלי, מאזינה לצליל הכפית הנוקשת על דופן הכוס השקופה. "אם בצי לא עונה, סיכויים גבוהים שהיא בעסק, ושזה משהו שעדיין לא הגיע זמננו לדעת", אני אומרת מהורהרת.

"אני באמת דואג, אבל עדיין מקווה שזה סוד משמח ולא משהו מעבר לזה", הוא מוסיף, מנסה להתחזק ולפזר את העננה מעל רגעי הביחד הבודדים שלנו ליום הזה, ובאותה נשימה מבקש: "ועכשיו נשמע לאן הפלגתן היום בקורס. קדימה. ספרי".

ועד סוף הארוחה, לא מוזכרות טרדותיו שלו ולו במילה אחת.

הטלפון צלצל כשכמעט ונרדמתי. צלצול ממושך ועקשן, כזה ששייך למישהו שאינו מתייחס לשעה ובטוח ללא ספק שיקבל מענה. בדרך כלל אני מתעלמת מצלצולים בשעות מאוחרות כאלו. אבל הלילה זה שונה. אולי יש חדש בקשר להורים?

אני מציצה בצג. בצי. אם היא מתקשרת בשעה כזאת, ואלי, זה אומר לי רק דבר אחד: משהו דחוף.

"שירי, מה קורה?" היא פותחת בלי ברכת שלום אפילו, "לכבוד מה התקפת הטלפונים?" הקול שלה נע בין סקרנות ללחץ, ולא ברור לי איזה מהם חזק יותר.

"למה את לא עונה?" אני מחזירה בשאלה. ולא רק כי אין לי תשובה בשבילה, אלא כי גם לנו היו כמה שאלות לברר אצלה.

"מה קרה?!" היא כמעט צועקת, "את מוכנה להסביר?"

"לא ידוע לי שקרה משהו, בצי", אני עונה לאט, ומנסה להרגיע אותה ואת השיחה, "כנראה מישהו התקשר אלייך לשמוע מה שלומך, וקצת דאג כשלא ענית לו. זה הכול".

"מישהו דאג..." היא חוזרת אחרי, ולא נשמעת משוכנעת, "אז הוא סיפר לכולם שאני לא זמינה, ופתאום אני חוזרת הביתה ורואה שלושים שיחות שלא נענו?"

אני שותקת לשניה. לא ידעתי שזה המצב. ואם אני מתבססת על ההיכרות שלי עם בצי, היא לא תנתק את הטלפון עד שתקבל תשובות מספקות.

"בצי", אני מחליטה לשתף במה שאני יודעת, "יחיאל סיפר לי הערב שבשיחה האחרונה שלו עם אבא הוא היה נשמע טרוד. עם אמא הוא בכלל לא הצליח לדבר בימים האחרונים וכל פעם מסיבה אחרת".

בצי שותקת. אני כמעט יכולה לשמוע את הדאגה שדוחסת את האוויר

הדל ממילא, שבינינו.

"דיברת איתם לאחרונה?" אני שואלת.

"זאת כל האמת, שירי?" היא לוחשת ואני יכולה לזהות בקלות את הדאגה מטפסת בקול העייף.

"כן. זאת כל האמת".

"אני לא דיברתי איתם מאז תחילת השבוע", היא מודה, "נסעתי להשתלמות והשארתי את הטלפון מושק בבית, רציתי שקט. סיפרתי לאמא שלא אהיה זמינה, אבל כשהיא לא ענתה לי כשהתקשרתי מהמלון חשבתי שהיא לא מזהה את המספר".

הקו דומם. עכשיו אני מבינה למה היא התקשרה ולא ויתרה.

"ואז אני חוזרת הביתה ומוצאת שלוששי שיחות שלא נענו מהאחים שלי!" קולה עולה שוב, "את לא חושבת שזה מלחיץ?"

היא צודקת. אין לי מושג כמה שיחות היא רגילה לקבל מהם ביום, אבל שלוששי זה נשמע לי הרבה בהחלט.

"ועוד משהו, שירי", היא ממשיכה את מסלול העליה, "אף אחד לא חשב פשוט להתקשר ליצחק?"

השאלה שלה תופסת אותי לא מוכנה. היא צודקת. למה אף אחד לא בדק עם בעלה איפה היא?

"את רואה?" אני מנסה להישמע בטוחה, "זה מוכיח לך ששום דבר לא מדאיג יותר מדי. אם מישהו היה חושב שיש כאן משהו רציני, הוא לא היה מחכה אפילו יום אחד עם זה".

"לי זה מוכיח שכולם אדישים כאן יותר מדי", היא עוקצת. "אם לא אצליח לדבר עם אמא מחה, לא תהיה ברירה אלא לנסוע ולבדוק מקרוב מה קורה שם".

אני שותקת. אין לי דרך נוספת להרגיע אותה.

"תשני טוב, שירי", היא מסכמת בטון קצת יותר רגוע, ואז מוסיפה

בחיוך שאני יכולה לשמוע גם דרך הטלפון והעייפות, "למרות שלא נראה לי שמשוהו יכול באמת להפריע לך לישון".

אני צוחקת. אחרי יותר מעשור בחיק המשפחה היקרה הזו, התרגלתי לעקיצות החביבות של בצי. היא אנרגטית, תוססת ואינה מהססת להגיד כל מה שהיא חושבת, למרות שהיא יודעת שאני ממוקמת בדיוק בקצה השני של הסקאלה.

ציור טוב מתחיל בהקשבה.

שאלו את הרמות שלך: מה היא מרגישה? היכן היא נמצאת? מה הסיפור שלה? לפעמים מה שכל כך ברור לנו במבט ראשון, מתגלה פתאום כמשהו שונה לגמרי.

אם תשאלו את השאלות הנכונות, ותעמיקי לחפש גם את התשובות והאמת, תגלי איך ברנע אחד, היצירה שלך היא לא רק ציור. היא חיים, היא סיפור.

בין אריזת כריכים, נשיקות יום טוב, ורפרוף אחרון על כולם, הצלחתי להשחיל ליחיאל כמה מילים על שיחת הלילה עם בצי, ולהרגיע אותו שהיא לפחות בסדר.

יחיאל מודה לי על העדכון ובמיוחד על כך שלא הפרעתי את שנתו, ובעודו מנסה להשיג את אחותו הקטנה בטלפון, הוא נפרד בברכת שלום כנה ליום מבורך, מנהיג את שני הקטנים החוצה. אמנם הבית שקט, אבל מחשבותי לא. מה שמאריך את זמן ההתארגנות שלי בדקות ארוכות. אבל לבסוף, חצי שעה לאחר מכן אני נועלת את הדלת

אחרי, יוצאת ליום החדש.

יום נוסף של סוף שבוע סוגר קצוות, לסיים מה שאפשר, לפנות שולחן וראש ולהתכונן לשבת המתקרבת.

השבת ירדה לאיטה, מביאה איתה שלוה שקטה, ועדיין נותרה באוויר מתיחות דקה ומובנת.

אחרי הבדלה, אני מגישה אל השולחן כוסות תה ופרוסת עוגת תפוחים עבור יחיאל. מאז שגיליתי שהסוכר מסכן את בריאותי, אני יכולה לטעום ממנה רק דרך חוש הריח.

יחיאל מדפדף בספר, ואני מתבוננת בו מהצד. גבותיו מתכווצות, מבטו הבוהה בורח החוצה מעבר לדפי הספר ומספר לי שהוא אינו מרוכז כלל בכתוב בו.

"יש חדש?" אני שואלת.

"כלום", הוא אומר ומרים עיניים. "שום דבר לא התחדש".

"לא הצלחתם להשיג את אמא?" אני שואלת, למרות שאני כבר יודעת את התשובה.

הוא מניד ראשו. "קיווייתי שלפני שבת, לפחות, אוכל לדבר איתה, לאחל שבת שלום, לשמוע ממנה קצת, אבל..." הוא מושך בכתפיו.

אני שותקת. תחושת אי הוודאות הזו אינה נוחה לי.

"מה יכול להעסיק את אמא ככה, ברמה שאי אפשר להשיג אותה?" אני תוהה בקול.

"אני לא יודע", הוא נאנח, סוגר את הספר ומשאיר את אצבעו כסימן, "אני חושש שהעניין קשור לחובות שלהם".

מילותיו תלויות לרגע באוויר. אני עוצרת את עצמי מלשאול איך הוא

הגיע למסקנה הזו, אבל עמוק בפנים אני מרגישה שהוא צודק.

"לו רק היו מסכימים לקבל מאיתנו עזרה!" הוא לוחש בתסכול.

אני לוקחת נשימה. כמה פעמים ניסינו לשכנע את אמא? כמה פעמים הצענו עזרה? לנו, ברוך ה', אין תשלומי משכנתא לשלם, והשנים האחרונות היו אפילו קלות יותר מאז שהבית של אמא שלי מושכר ודמי השכירות נכנסים לחשבון הבנק שלנו בקביעות. יכולנו לעזור להם, באמת.

אבל היא אף פעם אינה הסכימה.

אני מבינה את המבוכה שעומדת מאחורי הסירוב שלה. וכשמדובר בחמוות שמוכנה לתת הכל בשביל ילדיה, אני גם יודעת שהיא עושה זאת בלב שלם. אבל מעבר לזה, היה עוד משהו שהפריע לה להיעזר בנו. "זה אבסורד שדווקא את, שלא לקחת מאיתנו שקל, תציעי עזרה", אומרת חמוותי בכל פעם שאני מציעה עזרה, ואינה משתכנעת אף פעם.

יחיאל נשען לאחור, מביט בי רגע ואז אומר פתאום: "את זוכרת את ההצעה ההיא שאבא קיבל לעבור לקהילה בצרפת?"

אני נדרכת. מובן שאני זוכרת. הם קיבלו הצעה מפתה מקהילה מסודרת במרסיי, דירה צמודה, משכורת גבוהה. אבל חמוותי לא היתה מסוגלת לחשוב על עזיבה. היא קשורה לילדים ולנכדים כאילו הם החמצן שלה. עד כדי כך ששום פתרון כלכלי מפתה לא הצליח לשכנע אותה לוותר על הקרבה אלינו.

אני מרימה אליו מבט. "אתה חושב שזה קשור?"

"אני חושש שהמצב כל כך חמור, שהם נאלצו לקבל את ההצעה הזו", הוא אומר בקדרות. "זה מסביר למה קשה לאמא לדבר. היא אולי לא יודעת איך לספר לנו את זה".

אני מגלגלת את ההשערה בראשי. יש בה היגיון, אבל משהו עדיין לא ברור לי.

"אבל אם כל כך קשה לה, אז למה בכל זאת?" אני שואלת. "כלומר, כל השנים היא לא הסכימה ולא השתכנעה בשום אופן. ואם גם עכשיו זה קשה

לה, אז במה הפעם הזו שונה?"

יחיאל שותק רגע, "אנחנו לא יודעים אם באמת זה מה שקרה. זו רק השערה".

הוא צודק. אלו רק השערות. אבל הן בכל אופן גורמות ללבי להחסיר פעימה. חמותי היא אמא לכל דבר בשבילי. ואני חייבת לה כל כך הרבה על הלב ועל הבית שפתחה לי. האם גם ממנה אאלץ להיפרד?

לא יכולה לחשוב על זה.

כשאני מתפללת בליבי לשבוע מבורך ולבשורות טובות אני מפנה את השולחן מהכלים המלאים למחצה, ומניחה ליחיאל לעיין בספר ללא הפרעה.

גב' דבורה לוי-פדר לבושה בחליפה מחויטת ובעליים גבוהות, פאתה מסורקת לאחור, דבר שמשאיר את פניה הנעימות גלויות ומשדרות אמון. אבל מה שהכי תפס אותי גם היום וגם בשבוע שעבר הוא הצעיף הצמרירי הכרוך סביב צווארה והתיק התואם לו. היום הוא מנומר.

למרות שזהו רק השיעור השני, כבר הספקתי לשאול את עצמי איך היא אינה שוכחת שום דבר נצרך במהלך העברת החפצים מתיק לתיק, ובטח כשמדובר באלו הקשורים לדיונים שמתפתחים מכיוונים לא צפויים.

אני, שהתיק שלי מאכלס כל טוב, מתקשה להעלות על הדעת שהתיק של המרצה הרהוטה בכלל ריק. או שיש לה אולי תיק מיוחד לכל שיעור. או... גלשתי רחוק מדי. אני מתנערת ומקשיבה למרצה המדברת ממש מעל ראשי. נשמע שמשיהי גררה את השיעור לדיון חדש.

נושאי השיעורים עד כה היו לרוב תיאורטיים מאוד, עמוסים במושגים

חדשים. אני מתחילה להתרגל למושגים שמוזכרים שוב ושוב: 'טריגר', 'תגובה', 'הימנעות', 'מחזק', אבל קורה גם שהקבוצה הערנית שלנו גוררת את המורה לדיונים, והדבר המעניין ביותר הוא, שמעולם לא תתפסו אותה לא מוכנה.

"בניתוח התנהגות אנו מנסים להבין את הפונקציה של ההתנהגות. כלומר, מה הילד מנסה להשיג באמצעות ההתנהגות הזו, מה יהיה הרווח שלו - תשומת לב? בריחה ממשימה? גישה למשהו רצוי? ולכן במקום למה נשאל למה?".

הכיתה שותקת, מנסה להבין את ההבדל.

"השאלה 'למה' היא מבחינות מסוימות שאלה סגורה. תשאלו כל ילד שהרים יד על אחיו או על חברו, חלילה, למה הוא עשה את זה, ותזכרו היטב את המבט שלו. למה? ככה". הכיתה מגחכת. כל אחת מהנשים שמחזיקות בתיקן או על ראשן מספר כובעים, בוודאי מצליחות לשחזר בקלות מבטים או תגובות כאלו. בכיתה, בבית... איפה לא... מי לא שואל למה?

"כשאת שואלת למה, את בעצם חותרת לשורה התחתונה, למסקנה הסופית, הסיבתית, בלי לנסות להבין את המשמעות של ההתנהגות, את התפקיד שהיא ממלאת בחיי האדם, או את המניע שלה".

לוי-פדר אינה יכולה לעמוד במקום אחד, לא כשהיא מדברת, ולא כשהיא שותקת. גם עכשיו היא ממשיכה לסייר בקדמת הכיתה, כשרק עקביה נוקשים, נותנת לדבריה לחלחל ולצנוח לתודעה המשתנה והמתעצבת של התלמידות שלה, ואני בתוכן.

"אתן יודעות מה? באנה נצא רגע מהתפקיד שלנו כמנחות התנהגות. אנחנו רוצים להבין מה עומד מאחורי מעשים או תגובות של ילדים, ולא רק ילדים. אנחנו רוצים לפתח תקשורת יעילה ותומכת ובלי קשר למקצוע מסוים. כאנשים, כאימהות, כנשות חינוך. ולשם כך נשתדל מאד שהסביבה שלנו תקבל הזדמנות להסביר את עצמה ולבטא את המניעים שלה כדי שלכולנו יהיה יותר טוב. אתן איתי, בנות?" היא נעצרת בקצה הכיתה, ממתינה. שאלתה לא הקפיצה אף אחת, כולן כנראה חושבות בריצינות על דבריה.

ובכל זאת מישהי שואלת מאחור: "אילו שאלות חלופיות יש לנו, ומה זה משנה אם נשאל 'למה' או 'מדוע'?" השאלה מציתה תסיסה קטנה, שנרגעת כשדבורה מרימה את ידה לאות שקט.

היא פוסעת חזרה למרכז הכיתה וממשיכה: "אנחנו לא מחליפות את המילה, אלא את השיטה. המטרה שלנו היא לא לקבל תשובה ומסקנה או להסתפק בסיבה, אלא להבין יותר לעומק את המשמעות או התכלית של ההתנהגות. ונקבל את ההסבר הזה רק כשנברר אותו מתוך רצון לדעת, להבין ולהיות שם, ולא מתוך רצון לגמור את הסיפור ולהמשיך הלאה עם פתרון בזק". היא כל כך מאמינה בדבריה, שכולן קשובות כולל כולן.

אבל לשיינדי, שעובדת עם ילדים סוערים כמו רוח ושמלקשים לענות ברצינות גם על שאלות של 'כן' ו'לא', קצת קשה להאמין שזה יעמוד במבחן המציאות.

"אם אני אעצור את השיעור כל פעם לתשואל ממושך, ולא משנה איזה שדר אני מעבירה לילד, אכפתי ככל שיהיה, אני אאבד את הקשב הרעוע ממילא של כולם. הרי מכות והצקות מתרחשות אין ספור פעמים בבוקר אחד!" כנראה שיינדי ביטאה בקול מחשבה של רבות, כיוון שרוב הראשים הנהנו בהדהות, מחכה לתשובה טובה.

"זה טוב. זה טוב. שאלה מעולה, שיינדי", פאתה המוקפדת של דבורה נעה, מרוצה. "קודם כל, כמנתחת התנהגות לא תצטרכי בכלל לנהל דיונים או שיחות עם ילדים. העבודה שלך תתבסס על תצפיות, שאלונים מוגדרים מאד ועבודה עם הצוות. אבל מכיוון שכרגע אתן אלו שעובדות עם הילדים יום יום, והשאלה הזו עלתה, אני רוצה להתייחס אליה עוד קצת". זה נשמע מעניין.

"יודעות מה? אמנם לא תכננתי לדבר על כך", היא מכניסה יד אל התיק, מחפשת משהו. "אבל באנה נערוך תרגיל בזוגות שיעזור לנו להבין את זה טוב יותר", כרטיסים מלבניים ארוזים בגומיה אחוזים בידה, "כל זוג מקבל כרטיס סיטואציה, בחרנה בעצמכן מי תהיה המתשאלת, אבל ברגע שנשאלת השאלה 'למה', אתן מתחלפות. ויש לך הזדמנות אחת בלבד לתשאל. קדימה".

התארגנות קלה, כרטיסי סיטואציות מחולקים, זוגות מורכבים כשלוי-פדר מצוותת אותי לזוג שממין. תוך זמן קצר רחש דיבורים ממלא את הכיתה, צחקוקים שמספרים על שאלה לא נכונה, ולאחר זמן קצר יחסית לא נותרו מתשאלות, למעט שתיים. אביגיל ואני.

"אביגיל, את לכאן", לוי-פדר מצביעה על הכסא שעליו יושב התיק האפור שלי, שמתכבד לרדת לרצפה. גם אני נאלצת להתכונן לקרב כפול מול אביגיל. המורה שולפת כרטיס חדש מתיק הקסמים ומבקשת ממני להקריא אותו. "ויש לך שבע דקות לרדת לשורש העניין מול אביגיל, וכמובן בלי לשאול 'למה'".

"למה?" אני שואלת בחיוך מתוח. כולן צוחקות והמשחק מתחיל.

אני מתבוננת בפתק שבידי ומקריאה:

"את מורה בכיתה ד'. אחרי ההפסקה, נכנסת לכיתה, וגילית שם מהפכה גדולה. ילקוטים הפוכים, בנות בוכות, וילדה אחת - דסי - עומדת על השולחן עם ילקוט בידה, ונראית כמתכוננת לשפוף גם אותו".

אני מרימה מבט ומסתכלת על אביגיל שצריכה לגבש הסבר שיצדיק את המעשה הזה.

"מוכנה?" אני שואלת אותה.

"נסי לגרום לה לשאול למה, אביגיל", מוסיפה דבורה אתגר על אתגרי.

היא מחייכת ומהנהנת: "אני מוכנה".

אני מתחילה: "דסי, מה את עושה על השולחן?"

"המורה! יש עכבר בכיתה!"

"עכבר?"

"כן! ראינו אותו רץ בין הילקוטים ואז הוא נעלם!" היא אומרת ברצינות.

"עוד לא הסברת לי מה את עושה על השולחן, ואיך זה קשור לילקוט של... אסתי", אני מצמידה שם לבעלת התיק הדמיוני.

"אני רוצה לשפוף אותו!" אומרת אביגיל, מנסה לדחוף אותי לשאול

למה. כל כך מתבקש.

"מה יקרה אם תשפכי אותו, דסי?" אני מוצאת חלופה.

"העכבר ייפול גם ואז נגרש אותו החוצה!"

"ואין לנו דרך אחרת לוודא שהעכבר לא נמצא בילקוט הזה?"

"לא! כולן מפחדות מהעכבר ולא מעזות לגעת בילקוטים".

"ואת לא מפחדת?" אני מחייכת בשעשוע.

"לא!" היא עונה באומץ.

"ובכל זאת את עומדת על השולחן ורוצה לשפוך את כל מה שיש בכל הילקוטים".

"אני מפחדת קצת", עונה אביגיל וגורמת לכולן לצחקק.

"זה מיוחד שאת מנסה לעזור לחברות שלך למרות שאת גם מפחדת קצת מהעכבר. אבל בואי תרדי מהשולחן וננסה למצוא פתרון אחר. טוב?"

"נהדר", אומרת דבורה. "מזכירה שוב שזהו רק תרגיל, והוא לא משקף את התפקיד שלך בעתיד. אבל באנה נראה מה היה כאן: שירי לא ניסתה להבין מה גרם לדסי לשפוך ילקוטים. היא לא שפטה את ההתנהגות, אלא ביררה את הפונקציה שלה. ומה גילינו? שדסי פעלה מתוך רצון לעזור, לא מתוך כוונה לעשות בלגן.

נכון, יתכן ששיקול הדעת של הילדה המתוקה היה שגוי. וכמובן אי אפשר להסיק מההתנהגות אחת אם דסי נוהגת כך באופן קבוע, ומפרה סדר בשם כוונות טובות. אבל מה כן הצלחנו להבין? את ההבדל בין שיפוט של התנהגות, לבין ניסיון להבין מה היא באה לשרת".

התרגיל הסתיים, ואנחת הרווחה שלי מתבקשת.

אביגיל עדיין לצידי, ובהתחשב בזמן הקצר שנשאר עד לסוף השיעור, ההתמקמות שלה מתבקשת. היא בסדר גמור, אבל אני - לא כל כך. אמנם אני לא יכולה להכחיש שנהייתי ממנה, ושגם דרך משחק פשוט יכולתי להתרשם ממנה רק לטובה. ובאמת הכל היה בסדר.

אין סיבה שלא אהיה רגועה לידה. ובכל זאת אני מרגישה את המתח ואת ההתנגדות עולים בי, בלי שליטה. "אל תגררי אותי לקשר", אני מבקשת בלי קול, "אני לא רוצה. ובשבילך, אם את לא רוצה להיפגע, בבקשה אל תנסי אפילו".